

Radosław Zych

Uniwersytet Szczeciński

ORCID 0000-0002-1221-9136

radoslaw.zych@usz.edu.pl

Interwar Romanists' statements about the role and significance of Roman law

Introduction

Modern scholarly discourse devoted to the role of Roman law¹ formed the basis for researching the significance of Roman “legacy” in the words of the Romanists of the Second Polish Republic.

¹ For example, let me quote a statement that “Roman studies, as a reflection on the still vital civilization of Roman law, are able to provide spontaneous contribution to the various fields of contemporary jurisprudence”. T. Giaro, *Cywilizacja prawa rzymskiego i problemy współczesnej romanistyki*, „Acta Universitatis Wratislaviensis, Prawo CCCV” 2008, no. 3063, p. 78. Thus, representatives of one of the trends in Roman studies express the need to undertake research on Roman law tradition. Meanwhile, according to J. Kajfosz, “tradition recreating it is always determined by economic and political conditions”. J. Kajfosz, *Tradycja jako przedmiot rywalizacji, negocjacji i władzy*, [w:] J. Styk, M. Dziewanowska (eds), *Tradycja w kontekstach społecznych*. Vol. 3, Lublin 2011, p. 48). According to B. Anderson, “real repetition and imitation, whether political or economic, social or technical is unlikely, because the world has already changed as a result of the process which it tries to copy”. B. Anderson, *Wspólnoty wyobrażone. Rozważania o źródłach i rozprzestrzenianiu się nacjonalizmu*, Cracow–Warsaw 1997, p. 153; Ch.F. Strong, *Modern Political Constitutions*, London 1972, p. 28; J. Kajfosz, op. cit., p. 47. Therefore, the exact restoration of extinct tradition is impossible, because as a result of their action, the world, where similar attempts are made, is different from the world in which these traditions were formed and functioned. J. Kajfosz, op. cit., p. 47. However, Roman studies play a special role in research on “widely understood cultural reception”. W. Wołodkiewicz, *Prace legislacyjne nad Kodeksem Napoleona*, „Palestra. Pismo Adwokatury Polskiej” 2005, no. 1–2, p. 128. Meanwhile: “The law is a social phenomenon, seen in a historical perspective”. W. Wołodkiewicz, *Uwagi na marginesie dwóchsektora Kodeksu Napoleona*, „Forum Iuridicum” 2005, no. 3, p. 114). And “contemporary Polish science of law refers to the living idea of Roman law”. A. Kacprzak, J. Krzynówek, W. Wołodkiewicz, *Regulae iuris. Łacińskie inskrypcje na kolumnach Sądu Najwyższego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warsaw 2006, p. 11. The more that in the era of globalization, “since the beginning of the twenty-first century, a discussion on the search for universal principles of law, which in particular is directed towards Roman law, has been revived”. W. Dajczak, *Problem „ponadczasowości” zasad prawa rzymskiego. Uwagi w dyskusji o „nowej europejskiej kulturze prawnej*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 2005, vol. 5, no. 2, p. 7.

In this article, the author provides the thesis that not only Roman law sources, but also the formation of lawyers in the spirit of *romanitas* had an impact on the life of public law of Interwar Poland. This article aimed to present the areas of public life of the Second Polish Republic referred to in the statements of interwar Romanists concerning the role and significance of Roman law.

In 1918, when Poland regained its full independence after the First World War, there were serious difficulties both in terms of the application of the law and its teaching.

Universities which resumed their activity (in Warsaw and Vilnius in the territory occupied by Russia, in Cracow and Lviv in the areas occupied by Austria, in Poznan in the territory occupied by Prussia) had different programs and teaching methods². The “legacy” of Roman law in the words of Romanists of interwar Poland was an important factor in shaping the legal culture of the Second Polish Republic. In this article, the author will quote the original Polish expressions.

Ignacy Koschembahr-Łyskowski³ in a speech delivered during the inauguration of the academic year on 28 October 1923 emphasized the importance

² W. Wołodkiewicz, *L'insegnamento del diritto Romano in Polonia*, „Index. Quaderni camerati di studi romanistici. International Survey of Roman Law” 1976, no. 6, estratto, Napoli 1983, p. 384.

³ He studied law and economics at the University of Berlin (1884–1887), where in 1888 he was awarded a doctorate in law; in 1894 he became an assistant professor of Roman law at the University of Freiburg on the basis of the dissertation “*Die Theorie der Exzeptionen nach klassischem römischem Recht*”. In the years 1915–1935 he was head of the Department of Roman Law at the University of Warsaw. In the academic year 1923/1924 he was vice-chancellor. Koschembahr-Łyskowski Ignacy, [w:] A. Śródka, P. Szczawiński (eds.) *Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN*. Part I: Nauki społeczne, vol. 2: K–O, Wrocław–Warsaw–Cracow–Gdańsk–Łódź 1984, p. 128, 130. He studied Roman law and related historical subjects in particular under the direction of Pernice, Mommsen, Brunner and Hinschius. In 1895 he became an associate professor of Roman law at the University of Freiburg. In 1900 he was appointed to the Department of Roman Law at the University of Lviv. In 1900 he published *Prolegomena do historii prawa rzymskiego*, in 1902 *O pojęciu własności zarazem jako przyczynęk do nauki o źródłach prawa*, in 1910 *O stanowisku prawa rzymskiego w austriackiej ustawie cywilnej*. He was also active outside the University as a member of the Polish Academy of Sciences and the Warsaw Scientific Society. He had several new works and articles published, mainly in Polish, e.g.: *Czynnik społeczny a czynnik państwowy w prywatnym prawie rzymskim* (1923), *Prawo rzymskie a czasy dzisiejsze* (1925), *O metodzie w badaniach historyczno-prawnych* (1927), *Uwzględnienie przez sędzię zwyczajów obrotu w prawie klasycznym rzymskim* (1936). J. Falenciak, *Wspomnienia pośmiertne: Ignacy Koschembahr-Łyskowski (1864–1945)*, „Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego” 1938–1945, vol. 31–38, pp. 201, 202. His legal knowledge and organizational talent was noticed and in the academic year 1923/1924 he was appointed vice-chancellor of the University of Warsaw. In his unpublished memories kept in the archives of the University of Warsaw he wrote: “In June 1923 I was elected vice-chancellor, almost unanimously, while before a vice-chancellor would be elected by a majority of one or more votes. This happened despite the fact that I did not seek to be appointed, nor did I even wish for it”. R. Gawkowski, *Monumenta Universitatis Varsoviensis 1816–2016. Poczet Rektorów Uniwersytetu Warszawskiego*, Warsaw 2016, p. 193; W. Wołodkiewicz, *Prawo rzymskie – słownik encyklopedyczny*, Warsaw 1986, p. 164.

of Roman law: "University students must realize that the task of the University is not directly to prepare to embrace positions in practical life. Those who understand university from only such a »practical« point of view and try to acquire only what they will find immediately necessary in their professional life in the nearest future, will be helpless in the face of new issues only a few years after graduating (...) one has to clearly realize that science does not provide ready-made recipes, but awareness of the phenomena of life and nature, where individual circumstances should be taken into account in a given field"⁴. "The study of Roman law also gives us scholarly awareness (...) Roman law is not the law in force for us. This is why today's scholarship does not deal with the presentation of Roman law doctrinal provisions, but explores its history and development in general and individual institutions"⁵. "This is why we need to draw more from the awareness given to us by the Roman law scholarship that in all countries we are facing issues of momentous transformation of social and economic relations, and consequently, a number of issues of transformation of fundamental principles of private law (...) Poland must fully draw on the awareness that comes from the scholarly thought, and also from Roman law among other scholarly disciplines, not in the slightest degree"⁶. Thus, university training of lawyers should not be focused on practice only, but should provide awareness of the phenomena of life. This task, according to the quoted scholar, should be fulfilled by Roman law.

Based on the decision of Chief of State Józef Piłsudski, dated 8 September 1919, the first panel of the Polish Codification Commission (hereinafter: PCC) was appointed, composed of 44 prominent lawyers from all former Polish partitions. After the adoption of the rules of procedure, Koschembahr-Łyskowski became vice-president of the Civil Law Section⁷. Professor Koschembahr-Łyskowski participated actively in the work of the Codification Commission from the very beginning: he was the author of the draft⁸ of the first part of the law of obligations, which was not a basis for the work of the PCC Subcommittee;

⁴ I. Koschembahr-Łyskowski, *Prawo rzymskie a czasy dzisiejsze. Mowa wygłoszona podczas uroczystej inauguracji roku akademickiego 1923–1924 w dniu 28.10.1923*, Warsaw 1925, p. 5.

⁵ *Ibidem*, p. 6.

⁶ "Tem potrzebniejsze jest dzisiaj korzystanie z orientacji, jaką daje nauka prawa rzymskiego, że stoimy we wszystkich krajach wobec doniosłych zagadnień przekształcenia stosunków społecznych i gospodarczych, a co za tym idzie, wobec zagadnień przekształcenia szeregu podstawowych zasad prawa prywatnego (...) Polska musi w pełnej mierze korzystać z orientacji, jaką daje nauka, a wśród innych nie w najmniejszej mierze także nauka prawa rzymskiego". *Ibidem*, p. 10–11.

⁷ I. Koschembahr-Łyskowski, [w:] K. Pol, *Poczet prawników polskich XIX–XX w.*, Warsaw 2011, p. 631; A. Redzik, *Czasopisma prawnicze a unifikacja prawa w Polsce międzywojennej*, „*Studia Iuridica Lublinensia*” 2016, vol. XXV, no. 3, p. 800–801.

⁸ Koschembahr-Łyskowski prepared a draft of the general part of the Code, but it was only subject of a general discussion within the subcommittee and it did not even become a subject of detailed debates. L. Górnicki, *Prawo cywilne w pracach Komisji Kodyfikacyjnej RP w latach 1919–1939*, Wrocław 2000, p. 477.

furthermore, he was a clerk of the Subcommittee of the General Section of the Civil Code. Professor Koschembahr-Łyskowski also presided over the work in the family and inheritance law subsection. In 1927, after the death of Professor Ernest Till (he died in 1926) professor Koschembahr-Łyskowski was elected vice-president of the Polish Codification Commission and held this position until the outbreak of World War II⁹.

Koschembahr-Łyskowski emphasized the need to build Poland's own legal terminology by comprehensively describing various concepts and legal institutions¹⁰. Thus, he expressed a belief about the need to reject the creative adaptation of Roman concepts to current needs, while not trying to give literal prescriptions by any means. According to the scholar, classical Roman law is the greatest value and should be the subject of research¹¹.

Koschembahr-Łyskowski emphasized the prestige of Roman law: "The value of Roman law and its importance for modern law is not that it has created legal institutions that have stepped into modern nations. Institutions such as property occur everywhere where human social life has evolved, regardless of the influence of Roman law. The value and importance of Roman law consists rather in the fact that Roman lawyers could give strict forms and rules to institutions produced by human community life, thus protecting legal relations from chaos. It cannot be our task to slavishly accept all terms created and developed by Roman lawyers; different circumstances of social life may require new terms. But it would be reckless of us not to benefit from the treasury of thousands of years of experience of Roman lawyers"¹². Thus, the discussed academic saw the importance of Roman law as heritage of the legal culture and of the culture of the law.

It should be noted that Koschembahr-Łyskowski was not the only Romanist active in the Codification Commission – Stanisław Wróblewski¹³ and Walen-

⁹ I. Koschembahr-Łyskowski, [w:] K. Pol, *Poczet prawników polskich XIX–XX w.*, Warsaw 2011, p. 632.

¹⁰ Idem, *W sprawie kodyfikacji naszego prawa cywilnego*, Warsaw 1925, p. 15–16.

¹¹ G. Jędrejek, *Polski kodeks zobowiązań z 1933 roku. Powstanie. Źródła. Znaczenie dla europejskiego prawa obligacyjnego*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2001, vol. XI, no. 1, p. 54.

¹² „Wartość prawa rzymskiego i jego znaczenie dla prawa nowoczesnego nie na tem polega, że ono wytworzyło instytucje prawne, które przeszły do narodów nowoczesnych. Instytucje, np. własność itd. zachodzą wszędzie, gdzie wytworzyło się społeczne życie ludzkie, niezależnie od wpływu prawa rzymskiego. Wartość i znaczenie prawa rzymskiego polega raczej na tym, że prawnicy rzymscy potrafili nadać ściśle określone formy i zasady instytucjom przez spółzycie ludzkie wytworzonym, przez co chronili stosunki prawne od chaosu. Nie może być naszym zadaniem niewolniczo przyjmować wszystkie określenia przez prawników rzymskich wytworzone i rozwijane, odmienne warunki życia społecznego mogą wymagać nowych określeń. Ale byłoby lekkomyślnością, gdybyśmy nie korzystali ze skarba tysiącletnich doświadczeń prawników rzymskich”. I. Koschembahr-Łyskowski, *W sprawie...*, p. 21.

¹³ W. Wołodkiewicz, *Stanisław Wróblewski – kodyfikator*, „Krakowskie Studia Prawnicze” 1990, R. XXIII, Wrocław–Warsaw–Cracow, p. 147; J. Sondel, *Stanisław Wróblewski jako romanista (1868–1938)*, „Krakowskie Studia Prawnicze” 1990, Y. XXIII, p. 161; Grzybowski 1998, p. 5ff;

ty Miklaszewski worked there too. A particularly important role was played Wróblewski – a member of the Commission's Civil Law Division from 22 September 1919¹⁴ and president of the Commercial Law Section. He was a speaker for the draft law on promissory notes and insurance and chaired the following subcommittees: General Part of the Civil Code, Inheritance Law and Commercial Law¹⁵. This Romanist, called "The Polish Papinian"¹⁶, saw the importance of Roman law for scholarship and modern law-making in the field of legal constructs¹⁷. As Stefan Grzybowski wrote: "Roman law was, for Stanisław Wróblewski, a way to the civil law"¹⁸. In 1917, Wróblewski was officially appointed professor of civil law at the Jagiellonian University¹⁹. His work ranged between civil law and Roman law all the time²⁰. In the early twentieth century, although he still taught Roman law, his research interests moved almost entirely to the field of contemporary private law²¹. Thus, for example, Wróblewski opposed transferring Roman legal solutions onto the ground of protection of personal rights of authors: "the Roman model (pretorial *actio iniuriarum*) had the nature of a private criminal complaint, a complaint sought to punish the guilty party, and the punishment was the antithesis of compensation (...) this way of thinking lies irretrievably in history, criminal complaints were transferred into public law and what is left of them in private law involves only what can be subsumed under the concept of paying damages"²². However, Wróblewski's words need to be quoted, who treated Roman law as an "introduction into the world of legal concepts that modern scholarship of private law borrowed from Rome by means of the Code of Justinian"²³.

Liebeskind 1938; Gwiazdomorski 1964, p. 269; G. Jędrejek, *Prawo rzymskie a systematyka prawa prywatnego w Polsce w XIX–XX wieku*, [w:] A. Dębiński (eds), *Starożytne kodyfikacje prawa*, Lublin 2000, p. 233.

¹⁴ S. Grodziski, *Prace nad kodyfikacją i unifikacją polskiego prawa prywatnego (1919–1947)*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 1992, Y. I, vol. 1, p. 55.

¹⁵ G. Jędrejek, *Prawo rzymskie...*, p. 199.

¹⁶ W. Wołodkiewicz, *Stanisław Wróblewski...*, p. 147; J. Sondel, op. cit., p. 162.

¹⁷ W. Wołodkiewicz, *Stanisław Wróblewski...*, p. 150.

¹⁸ Grzybowski 1964, p. 246; W. Wołodkiewicz, *Stanisław Wróblewski...*, p. 150.

¹⁹ J. Sondel, op. cit., p. 173.

²⁰ W. Wołodkiewicz, *Stanisław Wróblewski...*, p. 150.

²¹ *Ibidem*, p. 150.

²² „Wzór rzymski (pretorska *actio iniuriarum*) miał charakter prywatnej skargi karnej, skarga zmierzała do ukarania winnego, a kara była antytezą odszkodowania (...) ten sposób myślenia należy bezpowrotnie do historii, skargi karne przeszły do prawa publicznego, a w prawie prywatnym pozostało z nich tylko to, co da się podciągnąć pod pojęcie wynagrodzenia szkody”. S. Wróblewski, *Uwagi do prawa autorskiego w projekcie prof. Zolla*, „Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne” 1921, no. 19, p. 37–38; W. Wołodkiewicz, *Stanisław Wróblewski...*, p. 157.

²³ S. Wróblewski, *Zarys wykładu prawa rzymskiego*, Cracow 1916, p. 25; M. Kuryłowicz, *Polityczne aspekty dyskusji wokół prawa rzymskiego w Polsce w XIX w. i początkach XX w.*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 1999, Sectio K. Politologia, vol. VI, p. 58; M. Kuryłowicz, *Prawo rzymskie jako fundament europejskiej kultury prawnej*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 2001, vol. 1, no. 1, p. 16–17.

In terms of substantive civil law, only the law of obligations was codified. The “fruit” of the Commission’s work²⁴, the Code of Obligations²⁵ of 1933, was divided in its detailed part into eight titles which regulated the following types of contracts: sale, exchange, gift, leasing (with or without the right to collect fruits), lending for use, loan, contract for the provision of services, company, pension, life imprisonment, as well as gaming and betting. The difference in relation to the Roman contract system needs to be pointed to, for the code’s system failed to include two real contracts: the *depositum* and *pignus*. New contracts appeared, not known to Roman law: pension and life imprisonment. It preserved all four consensual contracts²⁶. A loan contract was deemed consensual and mutually binding, i.e. it gave rise to a commitment on both sides²⁷.

In accordance with Article 430 § 1 of the Code of Obligations, “by a loan contract, the lender commits to transfer to the borrower the ownership of the object of the loan and the borrower commits to return the object of the loan in the form of fungibles of the same quality”. This solution was contrary to Roman law:

D. 12, 1, 2, 2 (Paulus, 1. 28 ad ed):

Appellata est autem mutui datio ab eo, quo de meo tuum fit: et ideo, si non fiat tuum non nascitur obligatio.

As a result of making the *datio*, the object which was previously owned by the lender, was now owned by the borrower²⁸.

A prominent Lviv Roman law and civil law scholar – Marcellus Chlamtacz²⁹ was a supporter of considering, as modelled on the Roman law, a contract of loan as a real contract. In his opinion, “not only a loan, but other real contracts should enter the Polish legal system, because the transfer of these legal

²⁴ The organizational structure and activities of the Codification Commission are accurately discussed in: S. Grodziski, *W osiemdziesięciolecie Komisji Kodyfikacyjnej (geneza i struktura)*, „Państwo i Prawo” 2000, vol. 4, p. 11ff; Sójka-Zielińska 1975, p. 271ff. The full composition of the Commission along with members’ brief biographical notes are shown in S. Grodziski, *Prace nad...*, p. 44ff; G. Jędrejek, *Prawo rzymskie...*, p. 230.

²⁵ Regulation of the President of The Republic of Poland of 27 October 1933 – the Code of Obligations (Dz. U. (Journal of Laws) of 1932, No. 82 item 598.

²⁶ G. Jędrejek, *Polski kodeks...*, p. 61–62.

²⁷ Ibidem, p. 62–63.

²⁸ This fragment of the quoted text of Paulus shows that lack of transfer of ownership did not result in a loan obligation. M. Zablocka-Słonińska, *Realny charakter mutuum w rzymskim prawie klasycznym*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1979, vol. XXXI, no. 2, p. 3.

²⁹ Marcellus Chlamtacz was born on 26 April 1865 in Podolia, died on 7 January 1947 in Lviv. He completed law studies at the University of Vienna and the University of Berlin (1895), PhD in law at the University of Berlin (1895) and a reader of Roman Law at the University of Lviv (1898). In 1918–1927, this Romanist was vice-president of the city of Lviv. A. Śródka, *Uczni polscy XIX–XX stulecia, vol. I*, Warsaw 1994, p. 245–246; W. Osuchowski, *Marceli Chlamtacz*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1949, no. 2, p. 503; A. Peretiatkiewicz, M. Sobeski, *Współczesna kultura polska*, Poznań 1932, p. 27. M. Chlamtacz focused his Romanist studies around the real contracts and obligations. R. Wiaderna-Kuśnierz, *Nauka i nauczanie prawa rzymskiego na Uniwersytecie Lwowskim w pierwszej połowie XX wieku (zarys problematyki)*, „Studia Prawnoustrojowe” 2007, no. 7, p. 310.

constructs onto the field of consensual contracts (...) would in practice lead to the obliteration of these properties and, more importantly, to consequences contrary to the nature and economic purpose of these contracts”³⁰.

At the same time, Polish Romanists have joined in the process of shaping the legal system of the reviving the Polish state at a time when, in order to find the right legal solutions, the roots of various civil law institutions were examined, which is why Roman Law was also referred to³¹.

An important role in restoring the national culture was played by Kazimierz Władysław Kumaniecki³². This Cracow professor, acting as the minister of religious denominations and public enlightenment and then a councilor of the city of Cracow, wrote in 1932 that the foundation of patriotic education should involve ancient literature, especially Roman literature: “I dare say firmly that there is no second literature and second culture in the world next to the classical literature, whose face would be more state-like (...). It adheres to the cult of subordinating individual ambitions to state goals. Cicero’s opinion that people are mortal and the republic is immortal are not just some random phrases in this literature. It will not be an exaggeration to say that there are almost no pages in Livy’s or Cicero’s works which do not breathe this idea. Take, for example, Cicero’s *De officiis*. But not only in the circle of historians and moralists. The same is true in the bell-letters: after all, Virgil’s *Eneid* is a hymn of the Roman state solidifying with new strength under Augustus. Or Horace’s six Roman odes! After all, they serve to regenerate the Roman society, acting today with a still powerful force of its unique expression. And how much of political wisdom seeps into Tacitus’s souls and brains!”. In support of his words, Kumaniecki quotes an English statesman, Baldwin, who in 1926 stated: “it is not in vain that Western Europe was forged on the anvil of Rome. And who can say how much we owe to these long years of Roman law, Roman discipline, Roman faith and participation in the life of a great empire? In my opinion, the peculiar and the most striking force of Roman character is found in the words *pietas* and *gravitas*. They are the foundation of patriotism, which could only lift the vastness of the empire – innate patriotism, momentum with unpredictable power. However, this patriotism was so lofty that it was never shown off, never the slightest reward was sought for it, but it was accepted as a natural thing that did not even have

³⁰ M. Chłamtacz, *Kontrakty realne w prawie rzymskim, w teorii cywilistycznej i w projekcie polskiego kodeksu cywilnego*, Lwów 1930, p. 108.

³¹ B. Czech-Jezińska, *Okres dwudziestolecia międzywojennego a rozwój nauki prawa rzymskiego*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 2011, vol. 11, no. 4, p. 168.

³² Kazimierz Władysław Kumaniecki was born on 26 June 1880 in Radziechów in Galicia. He took up studies at the Jagiellonian University in Cracow in the field of philosophy, then he began studying law, which he continued at the universities of Munich and Leipzig. He died on 1 July 1941. Cz. Domański, *Kazimierz Władysław Kumaniecki – a statistician the founder of the Polish statistical society*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Oeconomica” 2012, no. 269, p. 9–11.

a separate word to express it”³³. Presumably, the justification for Kumaniecki’s “Romanist” point of view involved a scholarly formation by continuing his law studies at the universities of Munich and Leipzig. As Max Weber emphasized, “only the West experienced (...) a gradual reception of Roman law (...) None of these events had, in principle, their counterparts elsewhere. For this reason, apart from the West, the stage of shaping the law by educated specialists has not been fully achieved anywhere”³⁴.

Juliusz Wisłocki made his contribution to the discussion on the significance of Roman law. As a Romanist and, at the same time, a representative of the so-called Polish national law school operating in the 1930s he became entangled in the contradictions resulting from the attempt to reconcile academic activity in the field of Roman law with the idea of Polish national law. He also recognized the place of Roman law as a component of the old and new legal order in force in Poland. He saw a connection between Polish law with the legal culture of Europe in the influence of Roman law on Polish law, because otherwise – he wrote – “we would probably share the fate of the Polabian people or drown in the East Sea”³⁵. The words of this Romanist-lawyer also testify to the importance of Roman law in shaping the legal awareness of the age of Interwar Poland.

As Borys Łapicki noted: “Ancient Rome created principles that until now have been foundations of modern states in the sense of lawful regimes based on respect for the freedom of the individual, yet strong in their compactness and discipline (...) Political systems in Rome changed, socio-economic relations were transformed, even changes in the psyche of the people occurred, yet a certain general idea, which the Romans regarded as the truth of everyday life, remained unshakable”³⁶. Thus, these words justify interest in research

³³ „Nie na próżno Europa Zachodnia została wykuta na kowadłe Rzymu. A któż powiedzieć zdoła, ileśmy winni tym długim latom rzymskiego prawa, rzymskiej karności, rzymskiej wiary i uczestnictwu w życiu wielkiego imperium? Według mego zdania osobliwa i najwięcej uderzająca siła charakteru rzymskiego mieści się w słowach *pietas* i *gravitas*. To właśnie podstawy patriotyzmu, który jedynie mógł dźwignąć ogrom imperium – patriotyzmu wrodzonego, siły rozpędowej o nieobliczalnej potędze. Patriotyzm ten był jednak tak wzniosły, że nigdy się nim nie popisywano, nigdy nie szukano za niego najmniejszej nagrody, lecz przyjmowano go jako rzecz naturalną, na którą brakło nawet osobnego słowa, aby ją wyrazić” – <https://www.teologiapolityczna.pl/rzymskie-korzenie-polskosc> (access date 6.07.2018).

³⁴ M. Rheinstein, *Max Weber on Law in Economy and Society*, Cambridge 1966, p. 304; H.J. Berman, *Prawo i rewolucja. Kształtowanie się zachodniej tradycji prawnej*, Warsaw 1995, p. 635.

³⁵ „Podzielibyśmy zapewne los ludów połabskich lub utonelibyśmy w morzu wschodnim”. J. Wisłocki, *Prawo rzymskie w Polsce*, Cracow 1945, p. 121; M. Kuryłowicz, *Polityczne aspekty...*, p. 57–58.

³⁶ „Rzym starożytny stworzył zasady, które dotąd stanowią podwaliny państw nowoczesnych w znaczeniu ustrojów praworządnych, opartych na poszanowaniu wolności jednostki, a jednak silnych swą zwartością i dyscypliną (...) Zmieniały się w Rzymie ustroje polityczne, doznawały przeobrażeń stosunki społeczno-gospodarcze, ulegała nawet zmianom psychika ludności, a jednak

into Roman law conducted in the spirit of broadly understood Romanist studies. The nations of modern Europe referred to Romanist thought expressed in Latin, which creates much wider possibilities of expressing thought than in the national language³⁷. It was similar in Interwar Poland.

Conclusions

In the investigated period, the scholarly formation of Polish lawyers rejoiced at the thought of reigniting the idea of Roman law, which resulted in research undertaken by Polish Roman law scholars and commentators. A reflection on the significance of “legacy” of the Roman thought intensified in connection with the work on the codification of private law or a reflection on patriotic education. Polish Romanists highlighted the importance of the “legacy” of Rome. It was an important factor in shaping legal awareness of the Second Polish Republic.

The results of the research allow the conclusion that the statements of the Interwar Romanists were an example of the fact that the idea of *romanitas* was also alive during the Second Polish Republic. Although not all the postulates put forward by the Romanists were implemented, it should undoubtedly be recognized that Romanist thought had a significant impact on the intellectual formation of not only the Romanists but also on the public life of Interwar Poland.

Roman thought was a unifying factor in the period when Poland regained independence when there were serious difficulties both in the application of the law and its teaching. It can be clearly stated that education in the spirit of the *romanitas* idea was good grounds for the reconstruction of Polish statehood.

References

- Anderson B., *Wspólnoty wyobrażone. Rozważania o źródłach i rozprzestrzenianiu się nacjonalizmu*, Cracow–Warsaw 1997.
- Berman H.J., *Prawo i rewolucja. Kształtowanie się zachodniej tradycji prawnej*, Warsaw 1995.
- Chłamtacz M., *Kontrakty realne w prawie rzymskim, w teorii cywilistycznej i w projekcie polskiego kodeksu cywilnego*, Lwów 1930.
- Czech-Jezińska B., *Okres dwudziestolecia międzywojennego a rozwój nauki prawa rzymskiego*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 2011, vol. 11, no. 4.

pewna idea ogólna, którą Rzymianie uważali za prawdę życia codziennego, pozostała niewzruszona”. B. Łapicki, *Jednostka i państwo w Rzymie starożytnym. Rozważania historyczne na tle przeobrażeń prawa i państwa w dobie obecnej*, Warsaw 1939, p. 271–272.

³⁷ Ł. Marzec, *Wizja powszechnego prawa europejskiego według Artura Ducka*, „Studia Prawnoustrojowe” 2007, no. 7, p. 259.

- Dajczak W., *Problem „ponadczasowości” zasad prawa rzymskiego. Uwagi w dyskusji o „nowej europejskiej kulturze prawnej*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 2005, vol. 5, no. 2.
- Domański Cz., *Kazimierz Władysław Kumaniecki – a statistician the founder of the Polish statistical society*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Oeconomica” 2012, no. 269.
- Falenciak J., *Wspomnienia pośmiertne: Ignacy Koschembahr-Łyskowski (1864–1945)*, „Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego” 1938–1945, vol. 31–38.
- Gawkowski R., *Monumenta Universitatis Varsoviensis 1816–2016. Poczec Rektorów Uniwersytetu Warszawskiego*, Warsaw 2016.
- Giaro T., *Cywilizacja prawa rzymskiego i problemy współczesnej romanistyki*, „Acta Universitatis Wratislaviensis, Prawo CCCV” 2008, no. 3063.
- Górnicki L., *Prawo cywilne w pracach Komisji Kodyfikacyjnej RP w latach 1919–1939*, Wrocław 2000.
- Grodziski S., *Prace nad kodyfikacją i unifikacją polskiego prawa prywatnego (1919–1947)*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 1992, Y. I, vol. 1.
- Grodziski S., *W osiemdziesięciolecie Komisji Kodyfikacyjnej (geneza i struktura)*, „Państwo i Prawo” 2000, vol. 4.
- Grzybowski S., *Warsztaty cywilistyczne i romanistyczne do II wojny światowej. Szkoły i kierunki*, [w:] M. Patkaniowski (ed.), *Studia z dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Cracow 1964.
- Grzybowski S., *Stanisław Wróblewski (1868–1938)*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 1998, Y. VII, vol. 1.
- Gwiazdomorski J., *Konstrukcja w nauce prawa cywilnego i prawa rzymskiego. Stanisław Wróblewski (1868–1938)*, [w:] M. Patkaniowski (ed.), *Studia z dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Cracow 1964.
- Jędrejek G., *Prawo rzymskie a systematyka prawa prywatnego w Polsce w XIX–XX wieku*, [w:] A. Dębiński (ed.), *Starożytne kodyfikacje prawa*, Lublin 2000.
- Jędrejek G., *Polski kodeks zobowiązań z 1933 roku. Powstanie. Źródła. Znaczenie dla europejskiego prawa obligacyjnego*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2001, vol. XI, no. 1.
- Kacprzak A., Krzyńówek J., Wołodkiewicz W., *Regulae iuris. Łacińskie inskrypcje na kolumnach Sądu Najwyższego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warsaw 2006.
- Kajfosz J., *Tradycja jako przedmiot rywalizacji, negocjacji i władzy*, [w:] J. Styk, M. Dziewanowska (eds.), *Tradycja w kontekstach społecznych*, vol. 3, Lublin 2011.
- Koschembahr-Łyskowski I., *Prawo rzymskie a czasy dzisiejsze. Mowa wygłoszona podczas uroczystej inauguracji roku akademickiego 1923–1924 w dniu 28.10.1923*, Warsaw 1925.
- Koschembahr-Łyskowski I., *W sprawie kodyfikacji naszego prawa cywilnego*, Warsaw 1925.
- Koschembahr-Łyskowski I. [w:] A. Śródka, P. Szczawiński (eds.), *Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN. Part I: Nauki społeczne, vol. 2: K–O*, Wrocław–Warsaw–Cracow–Gdańsk–Łódź 1984.
- Koschembahr-Łyskowski I., [w:] K. Pol, *Poczec prawników polskich XIX–XX w.*, Warsaw 2011.
- Kuryłowicz M., *Polityczne aspekty dyskusji wokół prawa rzymskiego w Polsce w XIX w. i początkach XX w.* „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio K. Politologia” 1999, vol. VI.
- Kuryłowicz M., *Prawo rzymskie jako fundament europejskiej kultury prawnej*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 2001, vol. 1, no. 1.

- Liebeskind A., *Stanisław Wróblewski*, Cracow 1938.
- Łapicki B., *Jednostka i państwo w Rzymie starożytnym. Rozważania historyczne na tle przeobrażeń prawa i państwa w dobie obecnej*, Warsaw 1939.
- Marzec Ł., *Wizja powszechnego prawa europejskiego według Artura Ducka*, „Studia Prawnoustrojowe” 2007, no. 7.
- Rheinstein M., *Max Weber on Law in Economy and Society*, Cambridge 1966.
- Osuchowski W., *Marceli Chlamtacz*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1949, no. 2.
- Peretiatkowicz A., Sobeski M., *Współczesna kultura polska*, Poznań 1932.
- Redzik A., *Czasopisma prawnicze a unifikacja prawa w Polsce międzywojennej*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2016, vol. XXV, no. 3.
- Sondel J., *Stanisław Wróblewski jako romanista (1868–1938)*, „Krakowskie Studia Prawnicze” 1990, Y. XXIII.
- Sójka-Zielińska K., *Organizacja prac nad kodyfikacją prawa cywilnego w Polsce międzywojennej*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1975, vol. XXVII, no. 2.
- Strong Ch. F., *Modern Political Constitutions*, London 1972.
- Śródka A., *Uczeni polscy XIX–XX stulecia*, vol. I, Warsaw 1994.
- Wiaderna-Kuśnierz R., *Nauka i nauczanie prawa rzymskiego na Uniwersytecie Lwowskim w pierwszej połowie XX wieku (zarys problematyki)*, „Studia Prawnoustrojowe” 2007, no. 7.
- Wisłocki J., *Prawo rzymskie w Polsce*, Cracow 1945.
- Wołodkiewicz W., *L'insegnamento del diritto Romano in Polonia*, „Index. Quaderni camerti di studi romanistici. International Survey of Roman Law” 1976, no. 6, estratto, Napoli 1983.
- Wołodkiewicz W., *Prawo rzymskie – słownik encyklopedyczny*, Warsaw 1986.
- Wołodkiewicz W., *Stanisław Wróblewski – kodyfikator*, „Krakowskie Studia Prawnicze” 1990, R. XXIII.
- Wołodkiewicz W., *Uwagi na marginesie dwóchsetlecia Kodeksu Napoleona*, „Forum Iuridicum” 2005, no. 3.
- Wołodkiewicz W., *Prace legislacyjne nad Kodeksem Napoleona*, „Palestra. Pismo Adwokatury Polskiej” 2005, no. 1–2.
- Wróblewski S., *Zarys wykładu prawa rzymskiego*, Cracow 1916.
- Wróblewski S., *Uwagi do prawa autorskiego w projekcie prof. Zolla*, „Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne” 1921, no. 19.
- Zabłocka-Słonina M., *Realny charakter mutuum w rzymskim prawie klasycznym*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1979, vol. XXXI, no. 2.

Summary

Interwar Romanists' statements about the role and significance of Roman law

Key words: history of law and state, legal culture, concept of Roman Law “legacy”, education of lawyers in Interwar Poland.

Modern scholarly discourse devoted to the role of Roman law became the basis for researching the significance of Roman “legacy” in the words of Romanists of the Second Polish Republic. The purpose of this article is to exam-

ine the significance of Romanist thought in shaping the legal culture of Interwar Poland. In the conclusions, the author states that reflection on the significance of “legacy” of the Roman thought intensified in connection with the work on the codification of private law and a reflection on patriotic education. Polish Romanists’ highlighting the importance of the “legacy” of Rome was an important factor in shaping legal awareness of the Second Polish Republic.

Streszczenie

Wypowiedzi romanistów międzywojennych na temat roli i znaczenia prawa rzymskiego

Słowa kluczowe: historia prawa i państwa, kultura prawna, myśl romanistyczna, edukacja prawników Polski międzywojennej.

Współczesny dyskurs naukowy poświęcony roli prawa rzymskiego stał się podstawą do podjęcia badań nad rolą i znaczeniem prawa rzymskiego w wypowiedziach romanistów II Rzeczypospolitej Polskiej. Celem niniejszego artykułu jest zbadanie znaczenia myśli romanistycznej w kształtowaniu kultury prawnej i prawniczej Polski międzywojennej. W konkluzjach autor stwierdza, że refleksja nad rolą i znaczeniem prawa rzymskiego koncentrowała się w związku z pracami nad kodyfikacją prawa prywatnego, czy rozważaniami nad edukacją patriotyczną. Podkreślanie przez romanistów polskich znaczenia „dziedzictwa” rzymskiego stanowiło istotny czynnik w kształtowaniu świadomości prawnej II Rzeczypospolitej Polskiej.